

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра психології та соціальної роботи

КВАЛІФІКАЦІЙНА (БАКАЛАВРСЬКА) РОБОТА

Розвиток національної ідентичності студентської молоді засобами соціальних
артпроектів

Виконала студентка групи СРб-4
Спеціальності 231 Соціальна
робота
Мансурова Маргарита Рамісівна
Керівник: Сташук О.О.
Реценент: Лапшина І. С.
Нормоконтроль: Бондар П. М.

Запоріжжя
2024 р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота «Розвиток національної ідентичності студентської молоді засобами соціальних артпроектів» 99 с., 2 табл., 58 джерел, 2 додатки.

Об'єкт дослідження: національна ідентичність молоді.

Предмет дослідження: процес розвитку національної ідентичності студентської молоді засобами соціальних артпроектів.

У процесі дослідження для розв'язання поставлених завдань використано методи дослідження. *Теоретичні*: аналіз наукової та навчально-методичної літератури, систематизація та узагальнення отриманих результатів, що дало змогу визначити понятійно-категоріальний апарат дослідження та розкрити зміст ключового феномену. *Емпіричні*: опитування, тестування, шкалування, а також кількісний та якісний аналіз отриманих результатів, що дозволило виявити стан розвитку національної ідентичності студентської молоді.

У роботі досліджено феномен національної ідентичності в соціально-педагогічній та психологічній літературі, проаналізовано особливості розвитку національної ідентичності студентської молоді, визначено особливості використання соціальних артпроектів як засобу розвитку національної ідентичності студентської молоді, виявлено поточний стан розвитку національної ідентичності студентської молоді, розроблено програму соціального артпроекту «Пісня лине поміж нас», спрямованого на розвиток національної ідентичності студентської молоді.

Результати дослідження пройшли апробацію на міжнародній науково-практичній конференції та опубліковані у збірнику матеріалів конференції [25].

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ, РІВНІ РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ, СТУДЕНТСЬКА МОЛОДЬ,
СОЦІЛЬНИЙ АРТПРОЄКТ, ПРОГРАМА СОЦІАЛЬНОГО АРТПРОЄКТУ.

ВСТУП

Актуальність нашого дослідження зумовлена тим, що в сучасних реаліях розвиток національної ідентичності молоді знаходиться під впливом воєнних подій в Україні та ускладнений недостатньою чіткістю ціннісних, культурних, історичних, соціальних орієнтацій, що може призвести до ідентифікаційної кризи. Українське суспільство переживає складний період збереження ідентичності, вплив якого може виявитися особливо значущим для молодого покоління. Мовні, ідейно-політичні, соціальні, регіональні та економічні розколи створюють середовище, в якому формування загальнонаціональної та культурної ідентичності стає складним завданням. Суспільство має поставити собі за мету розвивати національну ідентичність і формувати національну свідомість в суспільстві, аби це стало передумовою згуртованості громадян країни у єдину українську незламну націю. Відтак цілеспрямований розвиток національної ідентичності молоді під час її навчання в закладі вищої освіти, зокрема, засобами соціальних артпроектів, може стати важливим компонентом суспільної інтеграції та прогресу сучасного українського суспільства.

Національна ідентичність як феномен стала предметом вивчення багатьма науковими дисциплінами, як: соціальна педагогіка, психологія, етнопсихологія та етносоціологія. Необхідність залучення широкого спектру наукових галузей пояснюється тим, що національна ідентичність є складним та багатогранним явищем, яке потребує комплексного осмислення. Адже з одного боку, національна ідентичність виникає внаслідок взаємодії людей у суспільних відносинах, включаючи політичні, економічні, культурні та інші аспекти, а з іншого боку, поняття національної ідентичності включає в себе сприйняття та оцінку самими індивідами своєї належності до певної нації, а також сприйняття та оцінку цієї національної ідентичності іншими групами.

Проблеми розвитку національної ідентичності молоді висвітлені в роботах В. Борисова [3], В. Караєва [15], М. Козловець [19], В. Кременя [21], Л. Ляпіної [22], С. Макаренка [24], Л. Нагорної [28], А. Османової [29], Д. Піонтковської [33], С. Ростецької [36] та інші. Питанням впливу мистецтва на суспільство, зокрема через соціальні артпроекти, що формують національну культуру України займалися вчені Д. Бас [1], Т. Касьян [16], Б. Мазур [23], Л. Снігирьова [44], П. Шевчук [56] та інші. З огляду на актуальність проблеми розвитку національної ідентичності студентської молоді, зумовлену, зокрема, умовами військового стану в Україні, зберігається потреба у продовженні наукових пошуків. Особливу увагу привертає визначення соціокультурної ролі закладів вищої освіти в розбудові системи розвитку національної ідентичності молоді та пошук ефективних засобів вирішення цієї задачі.

Відтак, актуальність проблеми зумовила вибір теми бакалаврського дослідження у такій редакції: розвиток національної ідентичності студентської молоді засобами соціальних артпроектів.

Об'єкт: національна ідентичність молоді

Предмет: процес розвитку національної ідентичності студентської молоді засобами соціальних артпроектів

Мета дослідження: теоретично дослідити сутність феномену національної ідентичності студентської молоді та практично розробити програму соціального артпроекту, спрямованого на розвиток національної ідентичності студентської молоді.

Відповідно до поставленої мети, визначено наступні **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати зміст феномену національної ідентичності студентської молоді в соціально-педагогічній та психологічній літературі.
2. Визначити особливості розвитку національної ідентичності студентської молоді засобами соціальних артпроектів.

3. Дослідити актуальний стан розвитку національної ідентичності студентської молоді.

4. Розробити програму соціального артпроєкту, спрямованого на розвиток національної ідентичності студентської молоді.

Методи дослідження: *Теоретичні:* аналіз наукової та навчально-методичної літератури, систематизація та узагальнення отриманих результатів, що дало змогу визначити понятійно-категоріальний апарат дослідження. *Емпіричні:* опитування, тестування, а також шкалування, кількісний та якісний аналіз отриманих результатів, що дозволило виявити стан розвитку національної ідентичності студентської молоді.

Апробація результатів дослідження відбулася на двох конференціях:

1. IX Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Соціально-психологічні технології розвитку особистості», Херсонський державний університет, м.Херсон – м.Івано-Франківськ (05 квітня 2024 року).

2. V Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених "Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу", Хортицька національна академія, м.Запоріжжя (18 квітня 2024 року).

Публікації. Результати дослідження висвітлено у одній одноосібній публікації автора – матеріалах науково-практичної конференції.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

1. Теоретичний аналіз наукової літератури дозволив нам виявити, що національна ідентичність – суб'єктивно детермінований комплекс індивідуалізованих і неіндивідуалізованих міжособистісних зв'язків та уявлень, який становить основу почуття належності до нації (що має свою територію проживання, мову, історичну пам'ять, культуру, міфи, традиції, об'єкти поклоніння, національну ідею тощо) та є одним з найважливіших мотиваційних чинників поведінки людини.

Індикаторами ідентифікування в цьому процесі можуть виступити: мова, згуртованість та сегрегація від «інших, чужих», оптимістичність в оцінці спільного майбутнього, національна пам'ять, ідеали, гідність, патріотизм, творення смислів тощо. Крім цього, національна ідентичність осмислюється через такі змістоутворюючі поняття, як національні почуття, національна свідомість, національний характер, ментальність, національний образ світу, національна ідея і характеризується як співвіднесеність соціального суб'єкта з нацією, її символами, цінностями, культурою, історією, територією, соціальними інститутами, а також державними інтересами.

2. Особливостями процесу розвитку національної ідентичності сучасної студентської молоді є: його соціокультурна зорієнтованість; синтез національного та етнокультурного змісту життя українського суспільства; перевага свободи вибору та прийняття рішень, вільний доступ до незаангажованої інформації; баланс цінностей національної самобутності та полікультурності цивілізованого демократичного суспільства; пріоритети позитивної національної ідентичності; можливості студентів щодо реалізації українознавчої компетентності, поглиблення зв'язку мови та культури; опора на історичну пам'ять українського народу; соціокультурна активність

закладів вищої освіти; орієнтованість на критичність мислення, саморозвиток та самовдосконалення особистості студента.

Соціальний артпроект – завершений цикл музично-мистецької діяльності, що спрямований на створення оригінального соціально значущого культурного продукту. Такий проект може включати різні види мистецтва, від образотворчого мистецтва та музики до літератури та театру. Ключовими характеристиками соціального артпроекту є: орієнтація на соціально значущі результати, імпровізація та гнучкість, наявність емоційної складової, персоніфікація продукту.

Українська культура, зі своєю багатою історією та різноманітністю, може бути потужним інструментом для збереження національної ідентичності. Зокрема, потужним емоційним впливом володіє музика, яка часто використовує прості, але глибокі мелодії та тексти, може відразу викликати сильні емоції у слухачів. Ця безпосередня емоційна взаємодія сприяє створенню спільного культурного досвіду та спільності, що є важливими для розвитку національної ідентичності. Особливого значення набуває українська народна пісня, яка не лише є відображенням багатовікової історії, культури та традицій, а й слугує потужним засобом зміцнення ідентичності та єдності серед молодого покоління.

3. Організація досліджень стану розвитку національної ідентичності студентської молоді передбачає чотири логічних етапи, кожний з яких виконує свою специфічну функцію та вирізняється набором організаційних методів та прийомів: (1 етап) визначення критеріїв оцінювання досліджуваного феномену (когнітивного, афективного та конативного); (2 етап) визначення ключових рівневих показників та відповідний інструментарій; (3 етап) проведення визначених діагностичних процедур; (4 етап) кількісний та якісний аналіз отриманих даних.

Для виявлення стану розвитку національної ідентичності студентської молоді нами було проведене діагностичне дослідження. Базами дослідження

було обрано Харківська гуманітарно-педагогічна академія (м. Харків) та Хортицька національна академія (м. Запоріжжя). Всього в дослідженні взяло участь 134 студента.

У результаті якісного опрацювання отриманих даних ми змогли охарактеризувати когнітивний компонент розвитку національної ідентичності опитаних студентів: їм притаманна виражена усвідомлена впевненість у тому, що (1) з представниками нації в більшій мірі зближують такі ознаки, як: мова, національна культура, спільна історична пам'ять, відчуття духовної спільності та спільність походження; (2) українська політична нація має мати такі культурні ознаки, як: мова, державна символіка та державні традиції. Крім цього, опитані студенти мають стійкий інтерес до національних традицій рідної культури; переважна більшість з них добре знають чим саме українська нація відрізняється від інших.

Ми також змогли охарактеризувати конативний компонент розвитку національної ідентичності опитаних студентів та з'ясували, що респонденти переважно демонструють середній рівень розвитку національної ідентичності. Показовими характеристиками виступають: користування товарами різних країн-виробників, а не лише вітчизняних, часткове розуміння респондентами законодавства України, часткове дотримання народних звичаїв та традицій, прагнення вболівати не тільки за українських спортсменів, акторів, музикантів, а і представників інших національностей.

У результаті якісного опрацювання отриманих даних ми змогли охарактеризувати афективний компонент розвитку національної ідентичності опитаних студентів та з'ясували, що респонденти переважно демонструють високий рівень розвитку національної ідентичності, де показовими характеристиками виступають позитивні національні самовідчуття: (1) переважна більшість опитуваних не шкодують про те, що належать до своєї нації та в цілому раді, що є представниками української нації; (2) більшість

респондентів вважають, що в цілому українська нація сприймається іншими як хороша та ставляться з повагою.

Переважна більшість опитаної студентської молоді, що вказала українську національну ідентифікацію, особливого ментального значення надає таким особистісним якостям як комунікабельність, відкритість у спілкуванні, активність, темпераментність, що в цілому створюють образ емоційно-відкритої, активної особистості українця.

4. Як засіб розвитку національної ідентичності студентської молоді, у нашому дослідженні пропонується програма соціального артпроекту.

Метою програми є: розвиток національної ідентичності студентської молоді за допомогою фольклорних творів; формування національної самосвідомості студентів найвідомішими українськими піснями, що консолідують українську націю. Основними завданнями програми з розвитку національної ідентичності спрямовані на: підвищення обізнаності у молоді про культуру, мистецтво, історію, мову, звичаї, традиції власної нації; ідентифікація себе як представника та суб'єкта української нації; виховання поваги до українських виконавців, композиторів, музикантів, громадсько-політичних постатей; розвиток прагнень спілкуватися рідною мовою, жити на своїй батьківщині, підтримувати культуру й традиції своєї нації; розвиток прагнень поважати та продовжувати культуру своєї нації; вироблення стійкої активної позиції на користь своєї нації; розширення світогляду юнаків та юнок у сферах національного мистецтва як на основі власного досвіду, так і на засадах уже отриманих знань, ідей, що стають підґрунтям для отримання нової інформації.

Отже, мета бакалаврського дослідження досягнута, завдання, поставлені на початку роботи реалізовані. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів обраної проблеми. Доцільним є продовження реалізації ідеї запровадження артпроектів в соціокультурному проторі закладу вищої освіти.